

Кирык М. Ю.

ИСТОРИЯ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЫ ПЕРВОКЛАСНИКОВ

В статье дается обзорный анализ фундаментальных трудов по методике начального курса (обучение чтению и письму) украинского языка для определения наиболее продуктивных составных элементов, факторов, этапов ее становления и поиск эффективных новейших подходов в обучении грамоте шестилеток.

Ключевые слова: методика обучения, обучение грамоте, чтение, письмо.

Kiryk M. Y.

HISTORY OF METHODS OF STUDIES OF DEED OF GRAMMAR OF FIRST-CLASS BOYS

This article deals with a review analysis of the fundamental works on methods of a primary course of the Ukrainian language (teaching reading and writing skills) for the determination of the most productive compound elements, factors, development states and searching for the most effective, newest approaches to the six-years teaching reading and writing skills, taking into consideration the differences in their perception.

Key words: the methodology of teaching, teaching reading and writing skills, reading, writing.

УДК 37.013

Кожуховська Л. П.

ГУМАНОЦЕНТРИЧНА СКЛАДОВА ЛІНГВОСОФСЬКОЇ СВІТОГЛЯДНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ОЛЕКСАНДРА БІЛЯЄВА

У статті визначаються основні напрями наукових пошуків О.М. Біляєва – відомого українського вченого-філолога, лінгводидакта, педагога; аналізуються найважливіші положення його наукових теорій та підкреслюється роль ученого у становленні сучасної методики навчання мови як науки.

Ключові слова: лінгводидактика, методика навчання української мови, гуманізм, українська мова, лінгвософська концепція.

Постановка проблеми. Необхідність та актуальність дослідження наукового спадку О.М. Біляєва – визначного мовознавця і лінгводидакта – зумовлюються потребою аналізу як наукового трактування вченим головних засад теорії і практики навчання рідної мови, так і його лінгвософських світоглядних позицій у контексті високого гуманізму й людяності. Науково-практична спадщина О.М. Біляєва становить один із найдосконаліших і найважливіших аспектів сучасної лінгводидактики, є основою для подальшого розвитку методичної науки, зокрема щодо трактування головних засад теорії і практики навчання рідної мови, форм і структури уроку, ступеневого поділу шкільної освіти тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В історіографії теорії і практики навчання української мови залишаються малодослідженими багато знакових постатей видатних учених-методистів, які створили український науковий простір цієї галузі знань. До таких постатей належить і О.М. Біляєв. Спроби аналізу ролі науковця та значення його праць у лінгводидактичній україністиці робили М. Пентилюк, І. Хом'як, Н. Голуб, Н. Остапенко, Л. Мамчур, О. Кучерук, автор цієї статті та ін. Життєвий і науковий шлях О. М. Біляєва був об'єктом дослідження на всеукраїнській науково-практичній конференції (Переяслав-Хмельницький, 2008), науково-практичному семінарі, організованому на пошанування вченого лабораторією навчання української мови НАПН України (Київ, 2010).

Метою нашої статті є систематизація гуманоцентричної складової лінгвософської світоглядної концепції Олександра Біляєва, наукового спадку вченого в контексті сучасного прочитання засадничих положень теорії і методики навчання української мови, власне,

аналіз підходів і шляхів розуміння основоположних понять української лінгводидактики, інноваційних технологій вивчення рідної мови у методичній концепції О.М. Біляєва.

Виклад основного матеріалу. Методика навчання мови та лінгводидактика, окрім педагогіки, дуже тісно пов'язана з мовознавством і спирається на нього. Як і гуманоцентрична філософія, ця наука відкрита для сприймання нового досвіду, переорієнтації освіти на “вивчення цілісної картини світу й насамперед – світу культури, світу людини, на формування гуманітарного й системного мислення [2, с.77]”. У такому науковому контексті О.М. Біляєв сприймається як культурно-історична постать, особистість, локалізована у другій половині ХХ століття на теренах українського соціокультурного середовища. Видатний філолог і методист у своєму науковому розвитку з гідністю пройшов три життєві кола: українознавче, цивілізаційне і державотворче. У науковому доробку вченого сформований неповторний духовний характер Учителя, Людинолюбця, Сучасного Сухомлинського, котрий закумуляував найкращі риси української нації, народної етнопедагогіки, культури у слові та віддавав їх як чисте джерело учням, студентам, аспірантам. О.М. Біляєв у духовно-творчій діяльності не шкодуючи “розтрачав” власний талант науковця, щоразу радіючи досягненням своїх послідовників, колег. У часи всіх криз (економічної, культурної, духовної, навіть історичної) світла згадка про Учителя відновлює рівновагу, додає творчої снаги, бажання працювати на досягнення цілей і протистояти соціальним, зокрема псевдокультурним і псевдонауковим явищам. Уже на генному рівні високоморальна і глибоко духовна особистість, О.М. Біляєв був утіленням батьківської мудрості, материнської вселюбові, прадідівського тисячолітнього досвіду.

Маючи суто академічні як освіту, так і шлях у науці, О.М. Біляєв перейняв від батьківського джерела “народний характер” (вислів запозичуємо у К.Д. Ушинського. – Л.К.) і народний дух, що протягом усього життя єднав його з людьми, з історичною долею нації (він був її невіддільною складовою) та, власне, мовою як найвищою філософською суттю українців. О.М. Біляєв, як і В.О. Сухомлинський, вважав слово найважливішим засобом виховання, інструментом впливу на учнів, джерелом пізнання й духовного освоєння світу. У лінгвософському тлумаченні українського вченого-філолога, лінгводидакта, рідна мова є “невіддільною складовою особистості й народу, незамінним фундаментом освіти, входженням людини у світ, оволодіння нею інтелектуальними і духовними здобутками попередніх поколінь [1, с.115]”.

До лінгвістичних інтересів О.М. Біляєва як мовознавця належали генезис і онтологія мови, способи формування лексичного і фразеологічного складу української мови, її зв'язок з російською та іншими слов'янськими мовами, явище російсько-українського білінгвізму та його причини, побіжно питання етнолінгвістики й етнопсихології тощо. О.М. Біляєв був більше практиком, аніж теоретиком, який у власному науковому вивершенні брав приклад із своїх учителів С.Х. Чавдарова, В.І. Масальського, Є.М. Дмитровського. Як філолог і методист, він розглядав мову у зв'язках із літературою, зокрема на прикладах мови творів українських письменників-класиків, історією українського народу, культурологією, національною педагогікою і психологією. Мова для О.М. Біляєва була творчою практикою, улюбленою роботою та джерелом нових ідей і програм, окрім того, учений вважав мову характерною сутністю кожної особистості, духовним, синергетичним явищем, що єднає людину з навколишнім світом. Науковець досконало володів мовними багатствами українського і російського народів, оригінально тлумачив зміст фразеологізмів, вважаючи їх виразниками етнічної генези народу, сутність мови, її лексичні і фразеологічні багатства пояснював як духовне і глибоко символічне явище.

Українська енциклопедія [4, с. 325] засвідчує науковий доробок О.М. Біляєва як українського мовознавця, методиста, автора праць із теорії та методики навчання української і російської мов, лінгводидактики, розробника шкільних підручників і посібників для вчителів, хоча за скупими рядками енциклопедії не можна цілком побачити образ ученого, який не тільки сам творив науку – одну з найважливіших в освітньому процесі, але й став основоположником наукової школи. Про наукову школу професора О.М. Біляєва йдеться із

80-90 років 20 століття у першу чергу в контексті “теорії і практики навчання української і російської мов, української лінгводидактики [4, с.49]”.

Більше 40 його учнів (аспірантів і здобувачів) успішно захистили кандидатські і докторські дисертації з найбільш актуальних напрямів теорії і методики навчання української і російської мов, понесли у світ вогонь добра, гуманності, благородства від великого людинолюбця. Учнями О.М. Біляєва були такі відомі методисти, доктори наук, професори, як М.С. Вашуленко, Л.І. Мацько, М.І. Пентилюк, С.С. Караман, І.М. Хом’як, О.М. Горошкіна, Н.Б. Голуб, Н.М. Остапенко; знані в Україні науковці, кандидати наук Г.Т. Шелехова, Л.В. Скуратівський, Н.В. Бондаренко, О.І. Потапенко, О.А. Кучерук та ін. Під керівництвом О.М. Біляєва цими вченими розроблено надзвичайно важливі напрями сучасної методичної науки: інноваційні технології збагачення мовлення учнів, розвиток їхнього словникового складу засобами лексики, фразеології, словами-символами, ділової і професійної мови тощо.

Колеги, численні учні і студенти запам’ятали О.М. Біляєва людиною ставленні і діях до інших людей, прийнятих ідеалами гуманізму і добра, адже він вселяв віру, що кожна людина має найвищу цінність, заслуговує на повагу за гідність, розум, право на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей. І в науковому колі, і в побуті жваво цікавився життям, сімейними проблемами колег, власне, був і залишається почесним членом кожної родини, що мала щастя бути хоча б побіжно причетною до великого Учителя-гуманіста. Його гуманістичний центрзм як позиція лідера, котрий прагнув об’єднати людей навколо великої справи цілого життя – навчання рідної мови, сприяв появі численних послідовників, учнів його школи, що давно вже в поступі перейшла кордони України.

Свідомо не акцентуючи уваги на багатоаспектному науковому спадкові (це предмет для окремого аналізу) людинолюбця і гуманіста, зазначимо, що в українській лінгводидактиці, на нашу думку, мало використовують відомості про видатних педагогів, учених для формування свідомого сприйняття багатств рідної мови, культури й духовного світу українського народу. Традиційні народнопоетичні образи дідуса Панаса, Мудрої Дівчини чи Правди Людської, звичайно, пропонують канонічні зразки життєвої мудрості, людяності, позитивної енергії, але дітям, окрім фольклорних, необхідні “живі” приклади з тих людей, котрі працювали поруч і творили педагогічну, психологічну, культурологічну основу нації. У цьому контексті найбільше згадується Василь Сухомлинський, його творчий педагогічний подвиг у сільській школі на Кіровоградщині. Вважаємо, що короткі відомості про Олександра Михайловича Біляєва як наукового сподвижника, творця основ науки про вивчення української мови в школі необхідні в комплексі теоретичних знань з української мови для школярів. Це можуть бути висловлювання вченого про мову, словник крилатих висловів, фразеологізмів від О.М. Біляєва, короткі тексти з біографічними відомостями, творчі перекази чи дані про сподвижницьку роботу колективу методистів над удосконаленням навчального процесу з української мови в ЗОШ, адже до цього часу залишилися невивченими багато сторінок історії українського суспільства, у тому числі і з радянських часів. Учні школи мало знають про видатних учених із тих наукових галузей, які вивчаються, зокрема з української мови і методики навчання української мови. Найдостойніші представники української нації повинні служити позитивним прикладом для молодших поколінь, бути носіями народної мудрості.

Висновки. Ретроспективний огляд наукових розробок О.М. Біляєва [3] та аналіз гуманоцентричної суті його лінгвософської світоглядної концепції дозволяє зробити висновок, що на чолі з О.М. Біляєвим та його соратниками й послідовниками, власне, лінгвометодикою середини і кінця ХХ сторіччя загалом успішно вирішено ряд винятково важливих проблем, як-от: зміст і засоби навчання української мови, інтегровані, лекційні, аспектні, розвитку мовлення та ін. уроки як основна форма навчання, систематизація методів і принципів навчання, укладання оптимальних програм і підручників та інших, за висловом ученого, “вузлових” питань шкільного курсу української мови.

На нашу думку, назріла потреба більш глибокого, наприклад, на рівні дисертаційного чи монографічного дослідження, аналізу й узагальнення наукового досвіду вченого і методиста.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси [монографія]/ Флорій Бацевич. – К.: Академія, 2009. – 187 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник/ Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Кожуховська Л.П. Науковий спадок О.М. Біляєва в аспекті сучасної лінгводидактики/ Людмила Кожуховська // Теоретична і дидактична філологія [зб. наук. пр.]. – К.: Міленіум, 2008. – Випуск 4. – С. 227-237.
4. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Видавництво “Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2000. – 750 с.

Кожуховская Л.П.

ГУММАНОЦЕНТРИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЛИНГВОСОФСКОЙ МИРОВОЗРЕНЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ АЛЕКСАНДРА БЕЛЯЕВА

В статье обозначаются основные направления научных поисков А.М. Беляева – известного украинского ученого-филолога, лингводидакта; анализируются наиболее важные концепции его научных теорий, подчеркивается роль ученого в становлении современной методики изучения языка как науки.

Ключевые слова: лингводидактика, методика изучения украинского языка, гуманизм, украинский язык, лингвософская концепция.

Kozhuhovska L.P.

O. M. BILIAIEV'S LINGUISTIC PHILOSOPHIC IDEOLOGICAL CONCEPT HUMAN CENTRIC CONSTITUENT

The article reveals the main directions in O.M. Biliaiev's scientific searches, the well-known Ukrainian philologist, scientist in linguistic didactic and teacher. The most important points of the scientific theories are analyzed, the role of the scientist in the development of modern language methodic as a science is emphasized.

Key words: linguistic didactics, method of teaching the Ukrainian language, humanism, the Ukrainian language, linguistic philosophic concept.

УДК 37.014

Попова Н.В.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ КОНСАЛТИНГОВОЇ СЛУЖБИ В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ У СВІТЛІ БОЛОНСЬКОЇ УГОДИ

У статті визначені основні проблеми впровадження в освітню сферу управлінського консультування. Розглядаються підходи, принципи, види консалтингу в сучасному освітньому менеджменті, основні напрями консультативного забезпечення керівників ЗНЗ в регіоні. Розроблені алгоритми та модель регіональної консалтингової служби, виявлені особливості процесу управлінського консультування.

Ключові слова: консалтинг, консалтингова послуга, освітній менеджмент, управління, інновація, технологія.

Актуальність теми зумовлена необхідністю розвитку теорії та практики управління загальноосвітніми навчальними закладами в контексті завдань які висувають перед освітою закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти в Україні.